

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE
AGRONOMICKÁ FAKULTA

Kamýčká 129, Praha 6 – Suchbát, 165 21

POŽADAVKY NA CHOV PRASAT PO VSTUPU DO EU, ŠTAV V ČR, LEGISLATIVA, AGROENVIROMENTÁLNÍ OPATŘENÍ

Pour M., Stupka R., Šprysl M.
Katedra chovu prasat a drůbeže, ČZU Praha

Začátek třetího tisíciletí přináší pro zahraniční i naše zemědělce v evropském měřítku řadu změn, které mají snahu především zajistit spotřebitelům tzv. potravinovou bezpečnost (Safe Quality Food). Jednou z cest jak vyrábět zdravotně nezávadné potraviny v České republice je změna zemědělského programu. Položme si proto otázku, co si lze představit pod touto změnou?

Zemědělský program ČR

Dlouhodobý pohled – trvale udržitelné zemědělství.

Aspekty:

- rozšiřování podnikatelských záměrů,
- přizpůsobení a společenské uznání zemědělského podnikání jako spolutvůrce životního prostředí krajiny a venkovské struktury,
- kvalitativní hlediska výroby a hospodaření
 - zdravé produkty,
 - výrobní postupy ohleduplné k životnímu prostředí a zvířatům,
 - zodpovědné využívání přírodních zdrojů,
- péče o krajinu a obhospodařování postižených oblastí.

Dále funkce sociální, regionální rozdíly, potravinová jistota, mimoprodukční funkce zemědělství.

Vzhledem k tomu, že si mnozí z nás nedovedou představit co pojem **trvale udržitelné – setrvalé zemědělství** obnáší, je nutné si to stručně objasnit.

Jde o takový vývoj zemědělství, který uspokojuje potřeby současnosti a neomezuje potřeby budoucím generacím.

Setrvalé zemědělství a potravinářské systémy jsou ekonomicky životaschopné, uspokojují potřeby společnosti, přičemž uchovávají a zlepšují přírodní zdroje a kvalitu prostředí pro budoucí generace.

Cíle udržitelného – setrvalého zemědělství:

1. Zamezit další degradaci půdy a udržet dlouhodobě její úrodnost. Omezit ztráty úrodné půdy urbanizací.
2. Zamezit znečištění povrchové a podzemní vody. Udržet vodu v krajině.
3. Účinněji využít energie v zemědělství (omezit závislost na neobnovitelných zdrojích energie).
4. Omezit podíl zemědělského potravinářského komplexu na znečištění životního prostředí. Řešit negativní účinky odpadů na životní prostředí.
5. Používat dosažitelné a úspěšně diverzifikované genetické zdroje tak, aby mohly být efektivně využívány a zachovány pro budoucnost.

6. Dosáhnout potravinové jistoty a vysoké kvality produkce potravin.
7. Uchování přírodních ekosystémů v zemědělské-lesní krajině a péče o zvěř.

Nyní zaměříme pozornost na současnou situaci v odvětví „**produkce vepřového masa**“.

Chov prasat ve světovém měřítku doznal zejména v posledním století druhého tisíciletí nebývalý kvalitativní rozvoj. Svědčí o tom i následující tabulka, pojednávající o dosažené úrovni výkrmnosti z historického hlediska (tab. 1). Z této tabulky je patrné, že růstová schopnost prasat zejména v posledních deseti letech dvacátého století se nebývale zvýšila.

Tabulka 1: **Úroveň výkrmnosti prasat z historického hlediska**

Rok	Porážková hmotnost v kg	Věk prasat v měsících	Průměrný denní přírůstek od narození v g
1850	70	24	100
1900	100	11	300
1950	110	7	500
1980	105	6,5	540
1990	103	6	570
2000	110	5,5	670
2010	110	5	730

Pramen: EPP

V rámci postupující světové globalizace zemědělství bude nutné v chovech prasat v České republice urychleně řešit problémy se zaměřením na priority evropského chovu prasat na začátku třetího tisíciletí. Producenti jatečných prasat, jakož i zpracovatelé a obchodníci, by si měli uvědomit pozitivní a negativní stránky globalizace a snažit se o zvyšování konkurenceschopnosti vepřového masa jak na tuzemském, tak i na zahraničním trhu. Zejména je nutné se zaměřit na následující priority v chovu prasat.

Jsou to:

- **ekonomika – kvalita – ekologie - zdravotní stav a pohoda zvířat.**

STRATEGIE CHOVATELŮ PRASAT V ČR PO VSTUPU DO EU

Vývoj tržní produkce vepřového masa v ČR v porovnání s EU je patrný z tabulky 2. V posledních letech V ČR došlo k jejímu poklesu, zatím co v EU tržní produkce vepřového masa stagnuje. V ČR v roce 2002 tržní produkce vepřového masa byla pouhých 2,94% tržní produkce zemí EU.

Tabulka 2: Tržní produkce vepřového masa v ČR a v EU v letech 1998 – 2002 (tis t ž. hm.)

Rok	Česká republika	EU
1998	579,9	17 248
1999	558,8	17 833
2000	508,9	17 571
2001	511,0	17 347
2002	515,4	17 546

Pramen: EPP

Tržní produkce vepřového masa je úzce závislá na spotřebě v dané zemi. Z tabulky 3 je zřejmé, že spotřeba vepřového masa v České republice má od roku 1997 sestupný charakter, přičemž v EU roční spotřeba vepřového masa rovněž stagnuje. Bude proto zapotřebí se v ČR zaměřit na větší propagaci spotřeby vepřového masa včetně cílených studií jeho percepce a preference spotřebitelem.

Tabulka 3: Spotřeba vepřového masa na kosti v ČR a v EU v letech 1997 – 2002 (v kg na 1 obyvatele a rok)

Rok	Česká republika	EU
1997	45,8	41,0
1998	45,7	41,2
1999	44,7	42,0
2000	40,9	42,2
2001	40,9	43,2
2002	40,5	43,3

Pramen: EPP

Od roku 2000 dochází v ČR každoročně k poklesu počtu chovaných prasat, z čehož nemůžeme mít radost. Z tabulky 4 je patrné, že k 1.3. 2002 celkový počet prasat byl 3 440 925 kusů a z tohoto počtu se chovalo v ČR celkem 289 195 kusů prasnic. Tato situace se nezměnila ani v roce 2003, kdy k prvnímu dubnu 2003 se v ČR chovalo 3 362 801 prasat a z toho bylo 282 722 prasnic.

Tabulka 4: Vývoj stavů prasat a prasnic v ČR v letech 1993 až 2002 k 1.3.

Období	Prasata celkem v ks	z toho prasnice v ks
1993	4 598 821	324 345
1994	4 070 898	294 610
1995	3 866 568	295 328
1996	4 016 246	317 517
1997	4 079 590	321 832
1998	4 012 943	319 664
1999	4 000 720	316 599
2000	3 687 967	296 811
2001	3 593 717	293 303
2002	3 440 925	289 195

Pramen: ČSÚ

Je nutné zdůraznit, že strategickým cílem ČR bezprostředně před vstupem do EU by mělo být dosažení a zachování celkového počtu chovaných prasat ve výši 4 mil. kusů a z tohoto stavu bychom měli chovat maximálně 280 tisíc prasnic. Tím by se zajistila optimální vyjednávací pozice v sektoru vepřového masa nejen před, ale i po vstupu ČR do EU. Vyšší počet než 4 miliony chovaných prasat není rovněž pro ČR žádoucí. Destabilizovalo by to český trh vepřového masa zejména v ekonomické oblasti chovu prasat, protože výhledově nelze očekávat v dalších letech zvyšování spotřeby vepřového masa, ale spíše její stagnaci. V současném období je naše soběstačnost v produkci vepřového masa na úrovni 95%.

Pokud jde o průměrnou úroveň užitkovosti prasnic, z tabulky 5 je zřejmé, že od roku 1997 došlo u nás sice k jejímu zvýšení, ale 18,1 dochovaného selete na 1 prasnici a rok v roce 2002 je stále málo. Po vstupu do EU s touto úrovní užitkovosti prasnic bychom měli značné problémy s konkurenční schopností našeho vepřového masa na evropském trhu.

Tabulka 5: **Úroveň reprodukce v chovu prasat v ČR**

Rok	Selata narozená na 1 prasnici	Selata dochovaná na 1 prasnici	Úhyn selat (%)
1997	18,9	17,1	9,4
1998	19,3	17,5	9,4
1999	19,5	17,6	9,7
2000	19,7	17,8	9,6
2001	19,9	17,9	10,0
2002	20,2	18,1	10,3

Pramen: ČSÚ

Vzhledem k tomu, že ČR patří k zemím střední a východní Evropy, je nutné znát i situaci na trhu vepřového masa v tomto regionu. V tabulce 6 jsou uvedeny perspektivy na trzích vepřového masa v zemích střední a východní Evropy (SVE), které se většinou stanou členy EU. Z tab. 6 je zřejmé, že nejvyšší produkci i spotřebu vepřového masa vykazují Polsko a Maďarsko. Přitom produkce vepřového masa v tab. 6 není uvedena v živé, ale v jatečné hmotnosti, tj. v hmotnosti JUT (jatečně upravené tělo prasete). Chovatelé prasat v ČR si proto musí uvědomit, že v horizontu příštích pěti let vedle zemí EU významnou konkurencí na evropském trhu vepřového masa budou rovněž představovat země SVE.

Tabulka 6: Perspektivy na trzích vepřového masa států SVE
(odhady v tis. t j. hm.)

Stát	Produkce (tis. t)		Domácí spotřeba (tis. t)		Spotřeba na 1 obyv. (kg)	
	2000	2007	2000	2007	2000	2007
Bulharsko	241	262	239	260	29,1	31,9
ČR	421	440	424	448	41,2	43,6
Estonsko	25	26	39	41	27,3	29,4
Maďarsko	701	787	606	647	59,8	63,8
Litva	42	47	68	73	28,1	31,7
Lotyšsko	80	90	88	97	23,2	25,8
Polsko	1 935	2 216	1 835	2 033	47,2	51,3
Rumunsko	547	598	537	578	22,8	24,8
Slovensko	165	178	176	188	32,5	34,8
Celkem SVE	4 222	4 713	4 097	4 463	39,1	42,3

Pramen: Agra – Europe 2001 č. 2

V tabulce 7 je uvedena současná situace v produkci vepřového masa patnácti zemí EU. Z této tabulky vyplývá, že největšími producenty vepřového masa před rozšířením EU jsou Německo, Španělsko, Francie, Dánsko, Nizozemsko, Itálie a Belgie.

Tabulka 7: Současná situace na trzích vepřového masa EU

Země	Produkce vepřového masa (tis. t j. hm.)		
	2001	2002 (odhad)	% 02/01
Belgie	1 070	1 038	-3,0
Dánsko	1 739	1 814	+4,3
Francie	2 333	2 349	+2,2
Řecko	146	144	-1,3
Irsko	241	254	+5,6
Itálie	1 330	1 391	+2,8
Nizozemsko	1 532	1 424	-7,0
Německo	3 905	3 987	+2,1
Velká Británie	750	709	-5,5
Španělsko	3 030	3 105	+2,5
Portugalsko	289	302	+4,7
Rakousko	469	485	+3,5
Finsko	175	180	+2,7
Švédsko	276	287	+4,1
EU 15	17 347	17 546	+1,1

Pramen: EPP

V rozšířené EU po 1.5.2004 rozhodujícím faktorem vedoucím k zajištění konkurenční schopnosti našeho vepřového masa budou dosažené náklady na produkci 1 kg této komodity. V tomto směru si musíme uvědomit, že tyto náklady budou mít v nejbližších letech mírně

vzestupnou tendenci s ohledem na nové legislativní požadavky na zajištění zdravotní nezávadnosti potravin živočišného původu a na požadavky environmentální povahy včetně zajištění welfare chovaných hospodářských zvířat, tedy i prasat.

V následující tabulce 8 je uveden předpoklad růstu celkových nákladů na produkci 1 kg vepřového masa v roce 2005 u pěti největších producentů země Evropy a ČR (EUR/kg).

Tabulka 8: Předpoklad růstu celkových nákladů na produkci 1 kg vepřového masa v roce 2005 u pěti největších producentů země Evropy a ČR (EUR/kg)

Země	Náklady na produkci 1 kg vepř. masa v EUR	
	Rok	
	2000	2005
Německo	1,71	1,80
Francie	1,40	1,42
Dánsko	1,38	1,41
Nizozemsko	1,32	1,41
Španělsko	1,19	1,21
Česká republika	1,10	1,25

Pramen: Agrifuture 3, 2003 a ČZU Praha

1EUR=32 CZK

Z tabulky 8 je zřejmé, že Česká republika po přistoupení k EU by mohla nižšími náklady na produkci vepřového masa případné přebytky této komodity úspěšně uplatňovat v rámci společného trhu EU i mimo něj.

S ohledem na některé výše uvedené skutečnosti je nutné ještě upozornit na to, že konkurenční schopnost českých chovatelů prasat EU lze zajistit pouze při splnění všech dále uvedených cílů, které lze shrnout v následujících bodech.

Cíle chovatelů prasat v ČR:

1. zlepšení ekonomiky produkce vepřového masa, tj. výrazné snížení výrobních nákladů až na hranici 1 EURO na produkci 1 kg živé hmotnosti jatečných prasat,
2. dosažení vysoké kvality vepřového masa a standardizace jatečných půlek prasat na jatkách včetně označení jejich původu v souladu s požadavky norem ISO 9001 a HACCP. Samozřejmě musí být objektivní zpeněžování jatečných prasat systémem SEUROP dle zákona 306/2000 Sb.,
3. více pozornosti věnovat ekologizaci produkce vepřového masa včetně rozšíření tzv. welfarového systému chovu prasat s cílem produkovat až 20% tzv. ekologického značkového vepřového masa z celkového objemu výroby této komodity,
4. na každé farmě chovu prasat minimalizovat ztráty čpavku do ovzduší zaváděním moderních systému zpracování a likvidace prasečí kejdy (výroba bioplynu, biofermentace, skladovací kapacity kejdy 6 až 9 měsíců, zapravování kejdy pod povrch půdy),
5. zlepšit úroveň řízení podnikatelských subjektů potravinové vertikály vepřové maso (producent, zpracovatel, obchod),
6. ve všech typech chovů prasat věnovat maximální pozornost zajišťování dobrého zdravotního stavu prasat a dosahování vysokých parametrů užitkovosti u všech kategorií plemenných a chovných prasat, což znamená:
 - ročně odchovat nejméně 22 selat na 1 prasnici,
 - zajistit dlouhověkost prasníc, tj. dosáhnout 6 vrhů od 1 prasnice,

- dosažení 2,2 až 2,4 vrhů na 1 prasnici a rok,
- minimální průměrný přírůstek ve výkrmu prasat 800 g/ks a den,
- spotřeba krmiva na 1 kg přírůstku živé hmotnosti pod 3 kg,
- zajištění 55 – 57 % libového masa v jatečných půlkách finálních hybridů prasat,
- dosažení hodnoty pH₁ 6,0 u vepřového masa za 45 minut post mortem,
- maximální porážková hmotnost jatečných prasat 105 – 108 kg.

Zajištění výše uvedených parametrů chovatelské, ekonomické i manažerské povahy je nutné považovat za nezbytné minimum, umožňující prosperitu českých chovatelů prasat během příštích deseti let. Kromě toho budou chovatelé prasat v Evropě nuceni řešit řadu dalších problémových okruhů, vyplývajících z již přijatých, nebo připravovaných závazných legislativních opatření Rady Evropy. Lze je stručně shrnout v následujících bodech:

1. nutnost náhrady za zbývající současně používaná čtyři antibiotika (monensin sodium, salinomycin sodium, avilamycin a flavophospholipol-substance), která se nebudou moci používat v krmných směsích od 1.ledna 2006,
2. zavádět na farmách v chovu prasat systém HACCP, tj. stanovení kritických bodů v technologii výroby, což je nedílnou součástí Evropské normy ISO 9001-3, což je Systém řízení jakosti. Způsob stanovení kritických bodů v technologii výroby již v ČR upravuje Vyhláška 147 MZe ze dne 18.6.1998,
3. zajistit si postupně certifikaci svého vepřového masa, pokud jde o jeho standardní dodávanou kvalitu, ochranou značkou SQF 2000^{cm} (Safe Quality Food) od např. v ČR akreditované mezinárodně uznávané auditorské firmy SGS Czech Republic s.r.o. Praha,
4. zajistit splnění minimálních standardů pro ochranu ustájených prasat v odchovu a výkrmu v souladu s nově přijatou Směrnicí Rady 2001/88/EC z 23. října 2001 novelizující dřívější Směrnicí 91/630/EHS, která stanovila minimální standardy na ochranu prasat,
5. důsledně realizovat od 1.4.2002 označování všech narozených prasat v souladu s vyhláškou MZe ČR 357/2001 Sb. o označování a evidenci koní, prasat..... ze dne 18.9.2001,
6. připravit se na postupné zavádění Směrnice Rady 96/61/EC (IPPC) do chovů prasat. Jedná se o integrovanou prevenci a omezování znečištění (IPPC), kde v souladu s uvedenou směrnicí je v ČR přijat Zákon 76/2002 Sb. o integrované prevenci a omezování znečištění (IPPC), jehož účinnost začala od 1. ledna 2003,
7. chránit zdravotní stav prasat ve všech typech chovů před nemocemi tzv. integrovanou veterinární péčí. Ta musí být zaměřena na ochranu spotřebitele, zdraví a užitkovosti zvířat. Kvalitní oplocení každé farmy chovu prasat musí být samozřejmostí,
8. věnovat maximální pozornost snížení emisí amoniaku správnými nízkoemisními postupy aplikace kejdy dle Směrnice Rady 96/61 EC (IPPC) nejpozději do 30. října 2007,
9. bude nutné urychleně novelizovat v ČR zákon 246/1992/Sb. na ochranu zvířat proti týrání v souladu se Směrnicí Rady 2001/88/EC z 23.10.2001,
10. v neposlední řadě je nutné na farmách chovu prasat využívat krmiva, která jsou kvalitní a nezávadná v souladu s tzv. Bílou knihou o zdravotní nezávadnosti potravin „White Paper on Food Safety“ COM (1999) 719 final a řadou s tím navazujících Směrnic Rady EC,
11. Od 1.7.2003 již není možné využívat v České republice masokostních mouček z kadáverů v kompletních krmných směsích určených ke krmení všech druhů hospodářských zvířat.

Závěrem tohoto pojednání je nutné uvést, že evropští a tedy i čeští chovatelé prasat v příštích letech to nebudou mít lehké. Znamená to nejen vynaložit mnoho finančních prostředků na restrukturalizaci farem prasat, ale i radikálně změnit mnoho desetiletí vžitý systém myšlení chovatelů prasat. Podstatně se musí zlepšit i informovanost chovatelů prasat hlavně pokud jde o činnost Jednotné platební agentury Státního zemědělského intervenčního fondu (SZIF) po přistoupení ČR k Evropské Unii. Pokud jde o komoditu vepřové maso jedná se o soukromé skladování vepřového masa (správa záruk), vydávání licencí na dovoz a vývoz vepřového masa (správa záruk) a vývozní subvence pro vepřové maso.